

Приведене свідчить про речову правову природу зазначених спеціальних майнових прав. Це підтверджується положенням п. 3 ст. 4 названого Закону, згідно з яким державна реєстрація спеціального майнового права здійснюється відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» [3]. Тому не було потреби вводити в термінологічний апарат поняття «спеціальне майнове право», а вживати термін «речові права».

Необхідно внести зміни в ст. 392 Цивільного кодексу України, виклавши її в такій редакції: «Власник майна та власник речових (спеціальних майнових прав) на об'єкт будівництва може пред'явити позов про визнання його права власності та речових (спеціальних майнових прав), якщо ці права оспорується або не визнаються іншою особою, а також у разі втрати ним документа, який посвідчує ці права, у разі неможливості отримати дублікат документа, яким підтверджується право власності або речове (майнове) право».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про гарантування речових прав на об'єкти нерухомого майна, які будуть споруджені в майбутньому: Закон України від 15 серпня 2022 року № 2518-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2518-20#Text>
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 1 липня 2004 року № 1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text>

Менджул Марія Василівна,

д.ю.н., професор, заступник декана юридичного факультету з наукової роботи ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ (АНАЛІЗ ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ ВЕРХОВНОГО СУДУ)

Війна зумовила низку проблем у гарантуванні здійснення та захисту прав учасників сімейних відносин. Питання особистої безпеки та захисту найкращих інтересів дитини зумовили роз'єднання мільйонів сімей, які на разі проживають не тільки у різних містах, але і

різних державах. За таких умов шлюбний договір може бути ефективним інститутом добровільного врегулювання майнових відносин не тільки між подружжям, але і щодо дітей.

У доктрині приватного права загалом і сімейного права зокрема, вже ustalеним є підхід до визнання шлюбного договору правочином із складною правовою природою, який регулюється як нормами Сімейного кодексу України, так і субсидіарно положеннями ЦК України. При цьому зустрічаються і постанови Верховного Суду, у яких підкреслюється складна правова природа шлюбного договору.

Для з'ясування вимог до змісту шлюбного договору ми проаналізували як положення законодавства, так і правові позиції Верховного Суду, що містяться у постановках, винесених при розгляді сімейних справ як до війни, так і під час воєнного стану. При цьому, варто звернути послідовність підходів і усталеність судової практики у ключових питаннях.

На разі, діючи ч. 1 ст. 92 СК України розширила перелік осіб, які мають право укласти шлюбний договір, зокрема це не тільки подружжя, але і наречені. Щодо віку осіб, які мають право на укладення шлюбного договору, то із врахуванням положень статей 22 та 23 СК України, особа може бути повнолітньою (18 років та старше) або неповнолітньою, проте не молодше 16 років. Виникає питання і щодо можливості укладення шлюбного договору через представника. При аналізі цього питання Верховний Суд виходив із комплексної оцінки статей 2, 9, 14 СК України та зробив висновок про наявні особливості регулювання майнових сімейних прав шлюбним договором, що унеможливило укладення його за дорученням [1].

СК України вимоги до змісту шлюбного договору передбачив у ст. 92. Аналіз положень сімейного законодавства дозволяє констатувати, що сторони шлюбного договору вправі на власний розсуд визначити та погодити умови шлюбного договору, проте вони повинні тільки визначати майнові права та обов'язки. СК України передбачає порядок визначення у шлюбному договорі правового режиму майна (ст. 97), порядку користування житлом (ст. 98) та права на утримання (ст. 99). Щодо свободи договору у регулюванні між подружжям майнових відносин, то Верховний Суд виходить із позиції про її істотну обмеженість. Так, сторони не мають права передбачити такі умови, які при реалізації можуть зумовити істотний дисбаланс між правами та обов'язками кожного із подружжя [2].

Сімейний кодекс дозволяє за бажанням сторонам шлюбного договору визначити майнові права та обов'язки їх як батьків. При цьому вочевидь такі положення договору повинні відповідати принципу найкращих інтересів дитини і не передбачати звуження обсягу майнових прав дитини, які визначені главами 14, 15 та 16 СК України.

Частина 3 ст. 92 СК України містить чітку заборону, що до змісту шлюбного договору не можна включати умови, які б регулювали особисті відносини подружжя, а також особисті відносини між ними та дітьми. Крім того, передбачено імперативну норму, що умови шлюбного договору не можуть зменшити обсяг прав дитини, або поставити когось із подружжя у надзвичайно не вигідне матеріальне становище.

Поняття «надзвичайно не вигідне матеріальне становище» оціночне і у випадку розгляду справи в суді повинні враховуватися всі обставини справи, у тому числі оцінюватися матеріальне становище одного із подружжя до укладення шлюбу, а також яким чином воно змінюється в результаті передбачення відповідних умов у шлюбному договорі. Верховний Суд зауважив, що оскільки категорія «надзвичайно не вигідне матеріальне становище» є оціночною, такого висновку можна дійти тільки якщо буде здійснено порівняння вартості майна, яке за договором переходить на праві власності кожному із подружжя як під час шлюбу, так і у під час його розірвання. Крім того, Верховний Суд підкреслив що «надзвичайно не вигідне матеріальне становище» повинно бути доказано тією стороною, яка про це заявляє відповідно до ч. 3 ст. 12 ЦПК України [3]. Як приклад представлення одного із подружжя у «надзвичайно не вигідне матеріальне становище» у судовій практиці наводить встановлення у шлюбному договорі умови про «передання відповідачу у власність майна, набутого до укладення шлюбного договору» [4].

Таким чином, винесенні в умовах війни в Україні постанови Верховного Суду підтверджують послідовність та усталеність судової практики щодо аналізу змісту шлюбних договорів як в умовах довоєнного періоду, так і під час воєнного стану.

Воєнний стан не є підставою для відступу сторін від законодавчих вимог щодо змісту шлюбного договору. Зокрема тих, які гарантують права та інтереси дітей, кожного із подружжя, забороняють використовувати шлюбний договір для передачі майна у власність одному з подружжя, права на які підлягають державній реєстрації, спрямовані на забезпечення добросовісних дій подружжя і не допускають вико-

ристання шлюбного договору як інструмент ухилення від виконання боргових зобов'язань одного чи обох із подружжя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Постанова Верховного Суду від 25 вересня 2019 року у справі № 757/10715/17-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85174248>
2. Постанова Верховного Суду у справі № 363/1545/20 від 8 червня 2022 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104769462>
3. Постанова Верховного Суду від 10 травня 2022 року у справі № 755/5802/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104258375>
4. Постанова Верховного Суду від 28 квітня 2021 р. у справі № 320/3970/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96706705>

Резніченко Семен Васильович

*к.ю.н., професор, професор кафедри цивільно-правових дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Церковна Олена Володимирівна

*к.ю.н., доцент, доцентка кафедри цивільно-правових дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ*

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРАВА НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИСТЬ

Серед особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи, важливу роль відіграє право на свободу та особисту недоторканність.

Під правом на свободу розуміється одне з основоположних природних прав людини, без якого неможлива демократія як така, і яке гарантується усіма розвинутими державами світу, зокрема, це можливість особи діяти на власний розсуд у відповідності зі своїми інтересами та метою. Зазначене право закріплене в ст. 288 ЦК України [1]. Важливість цього права підкреслюється також закріпленням його в ст. 29 Конституції України [2], ст. 3 Загальної декларації прав людини [3], ст. 9 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права [4], ст. 5 Європейської конвенції про захист прав і основних свобод людини (далі – Конвенція) [5] тощо. До гарантій реалізації права на свободу законодавець відносить заборону будь-якої форми фізичного чи психічного тиску на фізичну особу, втягування її до вживання